

زنان جهان

• آشنایی با زنان سریلانکا

«زنان جهان» عنوان بخش جدیدی از فصلنامه «ندا» است که امیدواریم از این پس بتوانیم در هر شماره آن را پی بگیریم. هدف از گنجاندن این بخش در میان مطالب ندا، آشنایی با زنان و جایگاه آنان در سایر جوامع و کنکاشی در نوع نگرش فرهنگ و قوانین حاکم بر این جوامع به مسائل مختلف مربوط به زنان است. مسائلی که تا حدودی در بسیاری از جوامع — پیشرفته و در حال توسعه — به عنوان درد مشترک زنان خودنمایی می کند. مواردی از قبیل اشتغال، مشارکت جدی در امور سیاسی، سرپرستی کودکان، طلاق، «موجود درجه دو» قلمداد شدن و...

در این شماره نگاهی داریم به جایگاه زنان در کشور سریلانکا. سریلانکا کشوری است در همسایگی هندوستان با جمعیتی بیش از ۱۶ میلیون نفر. در این کشور آسیایی سه جامعه سیهالی، تامیل و مسلمان زندگی می کنند.

در این نوشتار سعی شده است تمایلی کلی از وضعیت سوادآموزی و تحصیلات زنان در سریلانکا، فعالیتهای سیاسی آنان و قوانین مربوط به طلاق، نفقه، حضانت فرزندان و... ارائه شود. آنچه جالب است در رابطه با جایگاه زنان در سریلانکا در این مقدمه به آن اشاره شود آنکه علیرغم برابری زن و مرد در قانون و مقررات این کشور و باز علیرغم اینکه رئیس نمایندگان مخالف دولت در پارلمان این کشور یک زن است اما هنوز فرهنگ سنتی «بدر سالاری» در جامعه سریلانکا حاکم است و زنان زیر دست مردان محسوب می شوند. جالبتر آنکه ۷۰ درصد زنان این کشور باسوادند و ۴۰ درصد دانشجویان دانشگاهها را نیز زنان و دختران تشکیل می دهند. با هم این مقاله را می خوانیم:

از سال ۱۹۳۱، به زنان سریلانکا حق رأی داده شد. در این کشور زنانی که بیش از ۱۸ سال داشته باشند می توانند رأی بدهند. قانون اساسی این کشور، حق رأی را برای زن و مرد در مورد انتخابات ریاست جمهوری، مجلس و فرماندوم تضمین کرده و از آن پس، زنان بر حسب فعالیت شخصی شان، در زمینه های سیاسی فعال شدند.

اگر نگریم فعال بودن چند شخصیت زن در امور سیاسی کشور، به نسبت جمعیت زنان، یک استثناء محسوب می شود، می توان چنین نتیجه گرفت که زنان در سریلانکا، فعالیت بسیاری در مسائل سیاسی داشته اند و توانسته اند مقامات بالایی را نیز به دست آورند.

شرکت زنان در امور سیاسی، هیچ گونه محدودیتی ندارد. آنها می توانند انتخاب کنند یا انتخاب شوند و خود را کاندیدی اسرا از بالاترین مقام کشور - ریاست جمهوری - کنند. اولین وزیر زن در سریلانکا، خانم ویمالا ویجه وارونه (Wimala Wijewar Dene) در کابینه آقای باندرانایکه، بود. وی بعدها متهم شد با فراهم آوردن امکاناتی برای یک مرید بودائی، در توطئه قتل نخست وزیر وقت، آقای باندرانایکه شرکت جسته است. خانام «سیریمما و باندرانایکه» (Sirimavo Bandranaike) آخرین رهبر

حزب آزادی سریلانکا، از سال ۱۹۶۰ - پس از مرگ همسرش - به صحنه سیاست وارد شد. وی در این هنگام به مهترین پست و موقعیت سیاسی کشور، یعنی مقام نخست وزیری دست یافت؛ لکن حزب وی در انتخابات سال ۱۹۷۷ از حزب اتحاد ملی شکست خورد و دوران قدرتش به پایان رسید.

خانم باندرانایکه در انتخابات ریاست جمهوری سریلانکا که در سال ۱۹۸۸ انجام شد نیز کاندیدا گردید و با اختلاف اندکی از رقیب خود در حزب اتحاد ملی، آقای راناسینگ پرما داماس شکست خورد. تاکنون

سهم زنان در بین اعضای کابینه و مجلس چشمگیر نبوده است. در حال حاضر فقط خانم «رنوکا هواله» (Renuka Hevalh) وزیر بهداشت و امور زنان تنها زن عضو کابینه است و در هشت ایالت این کشور، فقط یک زن عضو کابینه ایالتی است. ۶ نفر از ۲۲۵ نماینده مجلس نیز زن هستند.

رئیس نمایندگان مخالف دولت در مجلس نیز، خانم باندرانایکه، رهبر حزب آزادی است.

گفتنی است رهبر اتحادیه چپ (United Socialist Alliance) که سه

نماینده در مجلس دارد نیز یک خانم است. ولی با همه اینها یا توجه به وضعیت فعلی، زنان هنوز راه درازی در پیش دارند تا در این کشور با مردان به رقابت بپردازند.

زنان در سریلانکا، با کمکهای نه چندان چشمگیر دولت، سعی دارند به مردها بفهماند شخصیتی مستقل داشته و خواهان حقوق مساوی با مردان هستند. از نظر قانون و مقررات، مشکلی وجود ندارد اما هنوز فرهنگ سنتی در جامعه تکی است. حتی در مناطق شهری و نزدیک و آمد ساحل قری و جوی، همچنان قالبهای روابط اجتماعی سنتی پسراناری با برجات و زن در این قالب سنتی، زودست مرد است. محکوم کردن این سنت و فرهنگ مرفعی در خانواده، تأثیر مهمی بر موقعیت زنان در ساختار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دارد. اما می توان نتیجه گرفت که ادامه فرهنگ زیر دست بودن در خانواده تأثیرش را بر فعالیتهای عمومی زنان نیز خواهد داشت. حفظ خواهد کرد و زن در جامعه سریلانکا، علی رقم استثنائاتی از قبیل آنچه بدان

میشود، این ضروری است که توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی این کشور بیان شده است. زن در این جامعه، تنها آرزوی دست یابی به موقعیت بهتر در جامعه است تا برایش شهرت و درآمد به ارمغان آورد. ولی او در راه رسیدن به چنین آرزویی شکست خورده و احساس می کند یک شهروند درجه دو است.

زنان سریلانکائی در گذشته، کلاً خانه دار بودند و در امور کشاورزی و ساختمان‌سازی و... به مردان کمک می‌کردند. در سال ۱۹۴۴، نظام آموزشی جدید و رایگان در اختیار مردم قرار گرفت. صدها مدرسه جدید در سراسر کشور تأسیس شد. در این میان، شمار زیادی از دختران شهری و روستایی روانه این مدارس شدند و چندین هزار دختر دانش آموز تحصیل کرده نتیجه و حاصل کار این نظام آموزشی پس از چند سال بود. بعضی دختران که از امکانات مالی برخوردار بودند روانه دانشگاه‌های داخلی یا خارج از کشور شدند تا تحصیلات عالی‌ه را دنبال کنند.

تا قبل از سال ۱۹۴۴ و آموزش رایگان، تنها تعداد انگشت شماری از زنان باسواد بودند؛ بویژه در روستاها که به ندرت، زن باسواد به چشم می‌خورد. اما امروز با استفاده از امکانات تحصیلی موجود، زنان در تحصیلات پیش دانشگاهی و دانشگاهی فعالیت می‌کنند.

بر اساس آمارهای که دفتر زنان انتشار داده است هفتاد درصد زنان سریلانکا باسواد و ۴۰٪ دانشجویان دانشگاه‌ها را دختران تشکیل می‌دهند. ولی با این حال، زنان در رشته‌های هنری و پزشکی، درصد بیشتری در مقایسه با مردان دارند. در شرایط جدید، زنان بسیاری به مشاغل مختلفی مانند آموزش و پرورش، پرستاری، فروشنده گی و... روی آورده و در زوایای مختلف جامعه جذب شده‌اند که بدین ترتیب، می‌روند تا شخصیت سنتی و مادری خویش را از دست بدهند.

توزیع بیسواد

بیسواد در سریلانکا را می‌توان در شکل‌های زیر تقسیم کرد:

الف: خانواده‌های کم‌درآمد که به علت فقر و مشکلات مالی مجبورند فرزندانشان را در سنین کوچکی در کشاورزی و... به کار گیرند و یا به دلیل عدم توانایی تأمین هزینه‌های تحصیلی، از فرستادن بچه‌ها به مدرسه خودداری می‌کنند.

❖ شرکت زنان سریلانکایی در امور سیاسی هیچگونه محدودیتی ندارد. آنها می‌توانند انتخاب کنند یا انتخاب شوند و خود را کاندیدای احزاب بالاترین مقام کشور - ریاست جمهوری - نمایند.

ب: جدای از عامل فوق، فراوانی بیسوادی در مناطق محروم و دورافتاده بیشتر است، زنان مسلمان و تامیل در مناطق شرق و زنان و دختران در مناطق کوهستانی و چایکاری، در این محدوده جای می گیرند. لکن در حد زنان باسواد مناطق تامیل نشین شمال (جنفا)، در حد مناطق مرکزی و اطراف پایتخت و احتمالاً بیشتر از این مناطق تخمین زده می شود.

زنان و قانون

بند ۱- تمامی کشورها در ارتباط با مسئله ازدواج، چهار نوع وضعیت زیر را پذیرفته اند:

- ۱- ازدواج کرده ها.
- ۲- ازدواج نکرده ها.
- ۳- بیوه و همسر مرده.
- ۴- طلاق گرفته.

وضعیت ازدواج، در مطالعات علمی جمعیت جایگاه ویژه ای دارد؛ چرا که، نقش مهمی در افزایش جمعیت می تواند داشته باشد. سیستم قانونی سریلانکا، به دلیل وجود مذاهب و رسوم متعدد، سیستم یک دستی نیست. مثلاً سریلانکا، به منظور کنترل افزایش جمعیت از سال ۱۹۸۵، قانون تعدد زوجات را ملغی اعلام کرد ولی در میان اتباع این کشور، مسلمین مجاز به ازدواج با بیشتر از یک همسر هستند. در قانون اساسی، حق هر کدام از سه جامعه مهم سینهالی، تامیل و مسلمان در پیروی از قوانین مذهبی و آداب و رسومشان (احوال شخصیه) تضمین شده است؛ لذا مسئولیت ثبت ازدواج به عهده دولت و تحت یکی از چهار نوع قوانین زین می باشد:

الف: قانون عمومی

قوانین مدنی هلند (مسیحی)، با اصلاحات و تغییراتی پس از تصویب، از سال ۱۹۰۷ میلادی قانون عمومی این کشور محسوب می شود و تا کنون، اصلاحیه هایی نیز داشته است.

بر اساس قوانین ثبت ازدواج، کلیه پییمانهای زناشویی قانونی معتبر است، مگر اینکه یکی از طرفین، طبق مقررات، انحلال آن را اعلام کند.

برای طرفین ازدواج، محدودیتهای سنی وجود دارد. حداقل سن ازدواج برای زن، ۱۲ سال و برای مرد، ۱۶ سال تمام تعیین شده است. برای آنها که اروپایی تبارند سن ازدواج زن ۱۴ سال و برای مرد، کمی بیش از سن زن معین شده است.

ب- قانون ازدواج و طلاق «کندی» (منظور مناطق مرکزی و مرتفع سریلانکا است)

این قانون، مصوبه شماره ۴۴، در سال ۱۹۵۲ میلادی است که تقاضاهایی با مقررات ازدواج و طلاق در قانون عمومی دارد و خود به دو نوع تقسیم بندی شده است:

۱- ازدواج به رسم «دیجا» DIGA

وصلتی است که دختر به عضویت خانواده شوهر درمی آید. این نوع ازدواج، بین مردم مناطق اطراف شهر «کندی» بیشتر به چشم می خورد.

* زن مسلمان سریلانکایی اگر بخواهد طلاق بگیرد باید ضمن مراجعه به قاضی، علت را بیان کند. در صورتی که یکی از زمینه های طلاق برای او موجود باشد طبق مذهبش (یکی از چهار مذهب اهل سنت) یا او رفتار خواهد شد.

وصلتی است که داماد به عضویت خانواده زن درمی آید و از نظر اقتصادی، وابسته به فامیل عروس شده و آنها مسئول تأمین زندگی او هستند. مردم «کندی» می‌توانند طبق قوانین عمومی نیز ازدواج کنند.

ج- قوانین ازدواج و طلاق مسلمانان

این قانون مصوبه شماره ۱۳، سال ۱۹۵۱ میلادی است که براساس آن، احوال شخصیه مسلمانان به صورت قانون به تصویب رسیده است. در این قانون، مسلمین مجاز به تعدد زوجات هستند و ازدواجشان شرط سنی ندارد ولی ثبت ازدواج دختران زیر ۱۲ سال ممنوع شده است. مگر آنکه با نظر قاضی صورت گرفته باشد. در ضمن، اجازت ولی دختر در ثبت ازدواج شرط اساسی است و رضایت دختر، به تنهایی کافی نیست.

د- قانون سنتی - ملی (نامیل)

قوانینی که برای کنترل ازدواجها در مناطق نامیل نشین شمال و قسمتهایی از شرق کشور تصویب شده است تفاوت‌های کلی با قانون ازدواج عمومی ندارد.

۴- زمینه های طلاق در قانون عمومی

در موارد زیر، مرد و یا زن می‌توانند تقاضای جدائی و طلاق بنمایند:

الف - مرتکب «زنا» شدن پس از ادواج

ب - فرار از دادن نفقه.

ج - ناتوانی جنسی در هنگام ازدواج.

براساس بخشی از قانون مدنی، اخیراً مقرر شده است که هر کدام از طرفین ازدواج، می‌توانند طبق اعلام قبلی، پس از دو سال جدا زندگی کردن، از دادگاه تقاضای اجرای طلاق نمایند. یا عملاً پس از هفت سال جدائی.

زن و مرد به طور مساوی می‌توانند از حق طلاق استفاده کنند. در قوانین نامیلها، هیچ ماده قانونی برای طلاق وجود ندارد؛ لذا آنها می‌توانند مطابق قوانین عمومی عمل کنند. کسانی که طبق مقررات «کندی» ازدواج می‌کنند آزادی بیشتری برای طلاق دادن در

مقایسه با دیگران دارند.

۴- زمینه های طلاق در قوانین کندی

الف - ارتکاب به زنا پس از ازدواج با محارم و یا رفتار خشونت آمیز.

ب - ناسازگاری طرفین با یکدیگر که منجر به جدائی شده و یا برای یک سال، طرفین همبستر نشوند.

ج - طرفین متقاضی جدائی و طلاق باشند.

۴- طلاق در بین مسلمین

مرد حق دارد بدون اراده هیچ دلیلی همسرش را طلاق بدهد. کافی است وی، نزد قاضی و در حضور دو شاهد بگوید: «همسر را طلاق دادم.» ولی اگر زن بخواهد از همسرش طلاق بگیرد باید ضمن مراجعه به قاضی، علت آن را نیز بیان کند در صورتی که یکی از زمینه های طلاق موجود باشد، با وی مطابق مذهبش (یکی از مذاهب اربعه اهل سنت) رفتار می‌شود (اکثر مسلمانان این کشور شافعی هستند).

در زمینه های زیر، به خواست زن در مورد درخواست طلاق رسیدگی می‌شود:

الف - سر باز زدن شوهر از وظایف مالی و نفقه.

ب - عدم توانایی در اعطای نفقه.

ج - ناتوانی جنسی، جنون و یا دیگر امراض غیر قابل علاج.

البته زن با استفاده از طلاق خلع، می‌تواند از شوهر جدا شود؛ اما زنان با این نوع از طلاق کمتر آشنایی دارند.

از آنجا که مهریه زنان در سریلانکا بسیار ناچیز است، در صورت آشنائی زنان ناراضی با طلاق خلع، آنها می‌توانند به سادگی از حق خود استفاده کنند.

بند ۴-۲ حق نفقه:

براساس قانون عمومی، وظیفه عهده داری و نفقه وظیفه ایست متقابل که زوج و زوجه هر دو مسئولند؛ اگر چه عموماً، این وظیفه بر دوش مرد است.

۱- براساس تفسیر ۲۵/۳/۸ قانون مدنی:

مرد، مسئول اعطای نفقه و مخارج زن است در حدی که با شأن وی سازگار باشد. در صورت جدا شدن

آنان از یکدیگر نیز، شوهر مسئولیت تامین زن تا هنگامی که تنها زندگی می کند را بر عهده دارد.

۲- بر اساس ماده ۲۴/۲/۱۸ قانون مدنی:

زنی که از امکانات فراوان و یا مناسبی برخوردار است و همسرش درآمد محدودی دارد نمی تواند از شوهرش تقاضای مخارج و نفقه را بنماید. طبق قوانین مالکیت مربوط به زنان، چنین همسرانی موظف به پرداخت نفقه و مخارج شوهرانشان که تهیدست هستند می باشند.

برابر فصل ۹۱ جلد ۶ مصوبات مجلس «قانون تساویات» (مربوط به تأملیات)، هیچ گونه ماده قانونی در ارتباط با نفقه، که متعرض قانون عمومی شود وجود ندارد.

• قانون کندی

بر اساس این قانون، آنان که طبق سنت «دیجا» ازدواج کرده اند، شوهر موظف به اداره همسر خود می باشد.

• قوانین مسلمان و نفقه

طبق قوانین اسلام، شوهر موظف به اداره مخارج و نفقه همسرش می باشد و در صورت اعتراض زن، قاضی به وکالت از او، از شوهر مطالبه پرداخت حقوقش را می نماید.

بند ۳ • حق حضانت و ولایت فرزندان

بر اساس قانون عمومی، والدین هر دو مسئولیت ولایت فرزندان را بر عهده خواهند داشت؛ اما پدر از حق

بیشتری برخوردار است.

تفسیر شماره ۱/۹/۲ قانون مدنی می گوید: پدر، ولی فرزندان است و پس از مرگ پدر، مادر از این حق طبیعی برخوردار است. در صورت اختلاف زن و شوهر، جهت مراعات منافع فرزندان، دادگاه حق نگهداری فرزندان را به مادر می دهد.

در قوانین «کندی»، پدر، ولی و مسئول نگهداری فرزندان است. در صورتی که طرفین بخواهند طلاق بگیرند، اگر ازدواج طبق رسم «بینا» صورت گرفته باشد، پدر هیچ گونه ادعایی بر فرزندان ندارد و در صورتی که ازدواج طبق سنت «دیجا» انجام شده باشد، دادگاه علیه هر کدام از طرفین که مقصر باشند رای صادر می کند.

• مسلمان و حق حضانت فرزندان

در ارتباط با فرزندان پسر، پدر پس از هفت سال و در خصوص دختران، پدر پس از سن بلوغ از حق ولایت و حضانت برخوردار می گردد.

• تأملیات و حق حضانت فرزندان

طبق قانون مدنی، آنها در باره حضانت و سرپرستی فرزندان، قانون بخصوصی ندارند. فقط در صورتی که شوهر ازدواج مجدد نکند اگر زوجین جوان باشند، شوهر می بایست فرزند یا فرزندان را تحویل مادر زن بدهد.

بند ۴ • حق مالکیت زن

قانون عمومی، به زنان ازدواج نکرده حق مالکیت می دهد. او حق دارد در اموال خود تصرف کند، بفرشد و یا هر نوع قراردادی که مصلحت می داند ببندد. هیچ نوع قانونی که قدرت تصرف و نقل و انتقال را از این گونه زنان بگیرد وجود ندارد. زن شوهردار، در قانون مدنی عمومی نیز از حق مالکیت برخوردار است و لیکن بر اساس قرارداد ازدواج، او در اختیار شوهر است و تا هنگامی که ازدواج ادامه داشته باشد مالکیتی مشترک با شوهر دارد.

اما این محدودیت قانونی، بر اساس فصل ۵۶ جلد

۱۱۱ قوانین مدنی مصوبه ۱۹۲۴ رفع گردید.

بنابراین زن شوهردار، امروزه هیچ نوع محدودیتی در دخل و تصرف اموالش از سوی شوهر ندارد. حق مالکیت در قوانین مربوط به مسلمین و مطلقه کنده، مانند یکدیگر است. یعنی زن، مانند مرد می‌تواند مالک باشد و مستقلاً در اموالش تصرف کند.

زن نامیل نیز می‌تواند مالک باشد و مجاز به تصرف در اموال منقول و غیر منقولش است ولیکن، او از نظر ازدواج تحت سر پرستی مرد است.

بند ۵-۵ قانون کار و حقوق زن

عموماً زن و مرد در قانون کار، حق و حقوقی مساوی یکدیگر دارند و هنگام تصویب و تنظیم قانون، زن و مرد جداگانه ملاحظه نشده‌اند. در ارتباط با حقوق و دستمزد، اگر شغلی دفتری یا تخصصی باشد، زن و مرد از درآمدی یکسان و مساوی هم برخوردار می‌شوند؛ لکن، راجع به کارگران نیمه‌ماهر و ساده مشغول کار در مزارع، کارخانجات و... زن در مقایسه با مرد درآمد و دستمزد کمتری دارد.

زنان شاغل در مزارع و بویژه مزارع چای، پایین‌ترین دستمزد را دارند. قانون کار در مواردی به کمک زن آمده است؛ مانند زمان بارداری و وضع حمل، که مدتی قبل و بعد از زایمان حق مرخصی با حقوق را دارد و مورد دیگر، ممنوعیت بکارگیری زنان در معادن است.

سازمانهای زنان

مهمترین سازمان مربوط به زنان سریلانکا، «کنفرانس زنان» است که چون چترنی، نسامی سازمانهای کوچکتر مربوط به زنان را در برمی‌گیرد.

از سال ۱۹۲۰ به بعد، سازمانهای مختلفی برای زنان تاسیس گردید. که برای متحد ساختن آنان، «کنفرانس زنان سریلانکا» نیز در سال ۱۹۴۴ تشکیل گردید. در حال حاضر ۳۲ سازمان، وابسته به این کنفرانس هستند. اگر چه این سازمان، در مطالعه و آزمون تجارب و مهارتهای مختلف در زمینه‌های گوناگون مربوط به زنان موفق بوده است، ولی کمترین توانسته است در

تصمیم‌گیریها تاثیر داسه باشد.

فعالتهای سازمانهای وابسته به زنان

هیچیک از سازمانهای زنان، فعالیت سیاسی ندارند. آنها با توجه به امکاناتشان، زنان عضو را از نظر مادی و معنوی حمایت و راهنمایی می‌کنند تا بتوانند زندگی بهتری داشته باشند. بدین منظور کلاسهای آموزشی، خانه‌داری، خیاطی، صنایع دستی، و هنری، موسیقی و... برای اعضا ترتیب می‌دهند. در صورتی که امکانات بیشتری در بعضی موارد وجود داشته باشد، زنان عضو را به دایر کردن مرغداری و دامداری در روستاها تشویق می‌کنند.

کلیه زنان عضو، مهارتها و خدمات خود را رایگان و داوطلبانه در اختیار سازمان قرار می‌دهند.

بعضی از سازمانهای وابسته به زنان مرفه، در کنار برنامه‌های هفتگی خود، مراسم نهار و شام یا عصرانه ترتیب می‌دهند. در این گونه مجالس، مسابقات نواختن موسیقی، مسابقه اراده و نمایش بهترین مدل لباس و آئینهای برگزار می‌شود. اخیراً بعضی از زنان متجدد نیز، کتوبهای مزیک زنانه برای زنان گشوده‌اند.

فعالتهای سازمانهای زنان مسلمان

این سازمانها، توسط زنان تحصیلکرده تاسیس شده است و گه‌گاه، نماینگانهایی از کارهای دستی زنان عضو به مناسبت عبد فطر و تولد پیامبر (ص) ترتیب داده و تولیداتشان را می‌فروشند. سود حاصله نیز برای کمک به خانواده‌های محروم و محصلین بی‌بضاعت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در خاتمه لازم است اضافه شود که پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، زنان کشور سریلانکا فعالیتها از گذشته در کارهای اجتماعی شرکت می‌نمایند و رعایت حجاب اسلامی در سالهای اخیر، به‌طور بی‌سابقه‌ای در بین دانش‌آموزان و دانشجویان مسلمان رواج پیدا کرده است که مکرراً از ایران درخواست حجاب اسلامی و مقننه نموده‌اند و مدارس اسلامی و کالج‌های دخترانه تاسیس می‌گردد.